

IV KONGRES DOBRZYŃIAN
GÓRZNO 2 lipca 2021

Górzno – Brodnica – Skrwilno

Głównym celem Kongresu Dobrzynian jest integracja mieszkańców Ziemi Dobrzyńskiej oraz propagowanie miejscowej historii i tradycji. Idea kongresu nawiązuje do historycznej tradycji szlacheckich sejmików dobrzyńskich oraz późniejszych zjazdów i spotkań przedstawicieli naszych lokalnych społeczności.

Program

Część oficjalna:

09.30

Msza Świąta w Kościele Parafialnym w Górznie

10.30

Przejście uczestników kongresu przed Urząd Miasta i Gminy w Górznie

11.00

Odsłonięcie i poświęcenie tablicy pamiątkowej.

Przejście do Hali Sportowej przy Szkole Podstawowej w Górznie

11.30 - 12.30

Górzno Szkoła Podstawowa – wystąpienia oficjalne, występy artystyczne

Część nieoficjalna:

14.30 - 16.00

Brodnica – parking przy Starostwie – prezentacja Powiatu Brodnickiego

17.00 - 18.00

Rypin – zwiedzanie Muzeum Ziemi Dobrzyńskiej

19.00 - 22.00

Skrwilno – Nadleśnictwo, przyjęcie dokumentu końcowego IV Kongresu Dobrzynian, zakończenie Kongresu.

Ziemia Dobrzyńska

Ziemia Dobrzyńska rozpościera się w międzyrzeczu Wisły, Drwęcy i Skrwy, granicząc od południa i zachodu z Kujawami, od północy z Ziemią Chełmińską i Ziemią Michałowską, a od strony wschodniej z Mazowszem.

Najstarsze ślady człowieka na Ziemi Dobrzyńskiej znalezione w pasie nadwiślańskim oraz nad Drwęcą pochodzą sprzed 8 tysięcy lat z epoki mezolitu, jednak dowody aktywnego osadnictwa wywodzą się dopiero z okresu neolitu środkowego (3500-2500 p.n.e.).

W czasach wczesnopiastowskich (prawdopodobnie już w 2 poł. X w.) tereny te wchodziły w skład państwa polskiego stanowiąc jego północno-wschodnie rubieże. W wieku XI Dobrzyń nad Wisłą wymieniony jest jako gród obronny, siedziba kasztelanii mazowieckiej. W okresie rozbitcia dzielnicowego, ok. 1228 roku, książę mazowiecki Konrad osadził w Dobrzyniu nad Wisłą zakon rycerski Braci Dobrzyńskich w celu obrony przed najazdami sąsiadujących Prusów. Ich misję nie powiodł się, więc Konrad zaprosił na Ziemię Chełmińską silniejszy Zakon Krzyżacki, którzy wchłonął Dobrzyńców. Sąsiedztwo państwa krzyżackiego niekorzystnie wpłynęło na losy Ziemi Dobrzyńskiej, Krzyżacy prowadzili bowiem politykę agresji i zniszczenia. Ostateczny kres powtarzającym się najazdom i grabieżom krzyżackim przyniósł dopiero drugi pokój toruński w 1466 r. W XVII w. Ziemia Dobrzyńska była areną licznych wojen, (m. in. ze Szwecją, ale też wojny północnej), które zahamowały intensywny rozwój gospodarczy zapoczątkowany w XV w. Na mocy drugiego traktatu rozbiorowego Polski z 1793 r. Ziemia Dobrzyńska znalazła się pod zaborem pruskim.

W okresie wojen napoleońskich stanowiła część Księstwa Warszawskiego, a po Kongresie Wiedeńskim (1815) została włączona do Królestwa Polskiego. Podczas I wojny światowej objęta była okupacją niemiecką i dopiero w 1918 r. powróciła do niepodległego państwa polskiego.

W okresie międzywojennym rozwój Ziemi Dobrzyńskiej został znacząco zahamowany. Oddalona od centralnych ośrodków administracyjnych nie uczestniczyła aktywnie w życiu gospodarczym kraju.

Odbudowywano jednak rolnictwo, organizowano rzemiosło, tworzone placówki oświaty, rozwijała się działalność kulturalna. W czasie II wojny światowej Ziemia Dobrzyńska była włączona do Rzeszy, a Polacy zostali pozbawieni wszelkich praw i poddani represjom (dotknęły ich m.in. wysiedlenia). Obecnie Ziemia Dobrzyńska stanowi północno-wschodnią część województwa kujawsko-pomorskiego.

Ziemia Dobrzyńska

Największymi atutami Ziemi Dobrzyńskiej, pozbawionej wielkiego przemysłu, są rozległe przestrzenie chronionego krajobrazu, nieskazitelnie czyste środowisko, zwarte kompleksy leśne, a wśród nich obfitość jezior i rzek. Jeziora, wśród których do najlepiej zagospodarowanych należą Urszulewskie, Górzno, Huta, Grodno i Wielkie, są areną uprawiania sportów wodnych. Na Zalewie Włocławskim koło Dobrzynia nad Wisłą rozwija się żeglarsstwo. Organizowane na rzekach Drwęcy i Skrwie spływy kajakowe są nie lada gratką dla amatorów tego sposobu spędzania wolnego czasu. Pasjonaci rowerowych peregrynacji znajdują tu mnogość tras rowerowych. Od wczesnego lata do późnej jesieni lasy dostarczają obfitych plonów zapalonym grzybiarzom.

Ziemia Dobrzyńska posiada dużo zabytków pochodzących z odległego średniowiecza. Należą do nich ruiny zamków w Bobrownikach, Radzikach Dużych oraz w Złotorii, a także liczne grodziska wczesnośredniowieczne, m.in. w: Starorypinie, Żale, Księtem, Nowogrodzie i w Dobrzyniu nad Wisłą.

Górzno

Górzno to najmniejsze miasteczko w Polsce, malowniczo położone na wschodnim skraju województwa kujawsko - pomorskiego między jeziorami Górznieńskim i Młyńskim, przy Górznieńsko-Lidzbarskim Parku Krajobrazowym.

Pierwsza wzmianka o Górznie pochodzi z 1239 r., ale wczesnośredniowieczne grodzisko na przesmyku między jeziorami świadczy, że już wcześniej można było spotkać osadnictwo na tym terenie. W 1325 r. biskup płocki osadził tu miechowitów zwanych także zakonem bożogrobców i jednocześnie erygował parafię, a już dwa lata później nadał Górznu przywilej miejski. Jednak Górzno, miasto biskupie, położone na obrzeżach diecezji płockiej i jednocześnie oddalone od szlaków handlowych, rozwijało się wolniej niż inne ośrodki miejskie na Ziemi Dobrzyńskiej, takie jak Rypin, Dobrzyń nad Wisłą czy Lipno. Nie było też tutaj początkowo murowanej świątyni, a jedynie drewniana fara Świętego Krzyża. Dopiero po drugim przywileju lokacyjnym z 1385 r. miasto zaczęło się szybciej rozwijać, a po II pokoju toruńskim w 1466 r., gdy przestało się borykać z zagrożeniem ze strony Krzyżaków, nastąpił okres lokalnego prosperity, przerwany dopiero zniszczeniami wywołanymi wojną ze Szwecją w XVII w. (w 1629 r. pod Górzniem miała miejsce przegrana przez Polaków bitwa).

Warto odwiedzić liczne zespoły pałacowo-parkowe, wśród których szczególną urodą wyróżniają się obiekty w Ugoszczu, Kikole, Sokółowie oraz w Szafarni. W Szafarni dużą atrakcją jest pałac wzniesiony w 1910 roku na miejscu dworu, w którym młody Fryderyk Chopin często przebywał na wakacjach.

Obecnie znajduje się tu muzeum kompozytora i ośrodek chopinowski, gdzie co roku organizowane są międzynarodowe konkursy młodych pianistów.

Dużą wartość posiadają obiekty zabytkowej architektury sakralnej, szczególnie zaś drewniane kościoły w Chrostkowie, Dulsku, Studziance, Młyńcu i murowane w Rypinie, Lipnie, Karnkowie i Radzikach Dużych, a także zespoły klasztorne w Dobrzyniu nad Wisłą, Trutowie, Oborach i Skępem. Dwa ostatnie są znaczącymi ośrodkami pielgrzymkowymi.

W Muzeum Ziemi Dobrzyńskiej w Rypinie turyści mogą zapoznać się z bogatą historią i kulturą regionu. Przybycze mogą liczyć na dobrze rozwiniętą bazę turystyczną, szczególnie w Górznie i okolicach. Ponadto ośrodki wypoczynkowe na Pojezierzu Dobrzyńskim znajdują się w Nowogrodzie, Urszulewie, Sitnicy, Skępem i w Osieku nad Wisłą. Noclegi oferują hotele i pensjonaty w większych miastach i wzdłuż głównych tras komunikacyjnych (Lipno, Rypin, Skępe, Górzno) oraz cieszące się coraz większym uznaniem gospodarstwa agroturystyczne.

O ciekawej historii świadczą dziś zachowane tutaj zabytki: układ rynku i ulic najstarszej części miasta, odkopane pozostałości rezydencji biskupiej. Na uwagę turysty zasługuje związany z działalnością zakonu bożogrobców kościół Świętego Krzyża, który jest jedyną budowlą sakralną wzniesioną przez bożogrobców i zachowaną bez przekształceń na Ziemi Dobrzyńskiej (ostatni miechowita zmarł w Górznie w 1830 r.). Część cegieł do budowy tej świątyni pochodziła z rozbioru górznieńskiej rezydencji biskupów płockich. Powstała ona w latach 1765-1812 w miejscu wcześniejszych, drewnianych świątyń jako budowla jednonawowa, łącząca dziś cechy baroku i klasycystyczne. Fasadę kościoła zdobią dwie wieże, nadbudowane już w XIX w. z krzyżem miechowskim nad wejściem. We wnętrzu przeważają elementy rokokowe, widoczne szczególnie w pochodzących z 2. poł. XVIII w. ołtarzy. Znajduje się tu również średniowieczna, granitowa kropielnica, zapewne pochodząca z jednej z wcześniejszych, stojących w tym miejscu, świątyń.

Dziś Górzno równie chętnie jak historią chwali się swoimi kąpieliskami i bazą wypoczynkową. Miasteczko regularnie organizuje różnorodne imprezy sportowe, w tym triathlon, turniej siatkówki, maraton piłki nożnej plażowej czy zawody strzeleckie. Na przyjezdnych czekają w wypożyczalniach rowery i sprzęt wodny. Można ruszyć na szlak po okolicznych lasach, pływać, łowić ryby, albo zgłosić się na warsztaty rękodzieła. Atrakcji nie brakuje.

Urząd Miasta i Gminy Górzno
87 - 320 Górzno, ul. Rynek 1, tel. +48 56 498 92 49
urząd@gorzno.pl, www.gorzno.pl

Powiat Brodnicki

Znany jako kraina 101 jezior, to jeden z najbardziej urokliwych zakątków naszego kraju. Położony jest w północno-wschodniej części województwa kujawsko-pomorskiego.

Do regionów o wyjątkowej atrakcyjności turystycznej zalicza się Brodnicki Park Krajobrazowy, Górznieńsko-Lidzbarski Park Krajobrazowy oraz Dolinę Drwęcy. W większości teren powiatu brodnickiego rozlokowany jest w granicach Obszaru Funkcjonalnego „Zielona Płuca Polski”. Są to tereny o bardzo wysokich wartościach przyrodniczo-krajobrazowych. Jeziora i lasy oraz liczne zabytki architektury sakralnej i świeckiej stanowią atrakcję dla turystów.

Skrwilno

Pierwsze ślady osadnictwa w tej okolicy sięgają IX w., do dziś zachowały się fragmenty grodziska leżącego niegdyś po północno-zachodniej stronie jeziora.

Gdy pod koniec XII w. osada została spalona, zapewne przez plemiona Prusów, mieszkańcy zdecydowali się przenieść o ok. 1,5 km na zachód. W nowej lokacji czyli dzisiejszym Skrwilnie, w 1379 r. biskup płocki erygował nową parafię. Pierwsza świątynia przetrwała prawdopodobnie do początku XVII w., gdy wybudowano nową drewnianą z dwiema bocznymi kaplicami, rozebraną następnie w poł. XIX w., gdy zbudowano murowany kościół.

Wypoczynek zapewnia bogata i urozmaicona infrastruktura turystyczna, licznie tu rozlokowane gospodarstwa agroturystyczne, ośrodki wypoczynkowe, hotele i restauracje.

Sama wieś rozwijała się spokojnie do czasu wojny ze Szwedami, która, podobnie jak okolicznym osadom, przyniosła zniszczenia i grabieże. Szczególnie niepomyślnie najazd szwedzki skończył się dla Stanisława Piwo herbu Prawdzic, podczaszego płockiego i jego żony Zofii Magdaleny, córki Jana Loki herbu Rogala, starosty borzechowskiego. Uciekając przed wojskami, małżonkowie pozostawili na grodzisku w Skrwilnie swoje skarby w drewnianej szkatule: renesansowe i manierystyczne bransolety, łańcuchy, pierścienie, zawieszki, guzy do żupana, pas, perły oraz srebra stołowe: misę z dzbanem do umywania rąk, kufel, świeczniki, łyżki. Odnaleźli go archeolodzy w 1961.

Dziś skarb skrwileński można podziwiać w Muzeum Okręgowym w Toruniu. W miejscowości uwagę zwraca późnoklasycystyczny kościół parafialny św. Anny, wzniesiony w poł. XIX w. z fundacji Mariana Cissowskiego, rozbudowany pod koniec wieku.

Warto spacerować się także na cmentarz parafialny i zatrzymać dłużej przy nekropolii rodziny Chełmickich, gdzie znajduje się m. in. grób Marii Wybickiej, wnuczki Józefa Wybickiego, kompozytora hymnu Polski. Kilka kilometrów dalej, we wsi Rak, znajdziemy masowe groby kilku tysięcy mieszkańców, pomordowanych przez hitlerowców w czasie II wojny światowej.

Starostwo Powiatowe w Brodnicy
87-300 Brodnica, ul. Kamionka 18
tel. + 48 56 495 08 00, fax + 48 56 495 08 01
starostwo@brodnica.com.pl, www.brodnica.com.pl

Urząd Gminy Skrwilno
87-510 Skrwilno, ul. Rypińska 7
tel. +48 54 270 00 12, 270 00 24
gmina@skrwilno.pl
www.skrwilno.pl

Stowarzyszenie Gmin Ziemi Dobrzyńskiej

Organizacja zrzeszająca większość gmin Ziemi Dobrzyńskiej, działająca od 1996 roku i od samego początku realizująca konkretny cel: promocję tego wyjątkowego, a nie dość powszechnie znanego, zakątka Polski. Stowarzyszenie inicjuje i realizuje szereg działań i przedsięwzięć promocyjnych – wydaje przewodniki i foldery, organizuje rajdy, wycieczki, wystawy i konferencje naukowe. Wspiera inicjatywy prezentujące walory kulturowe i turystyczne Ziemi Dobrzyńskiej. Dzięki swoim działaniom umacnia także poczucie tożsamości społecznej mieszkańców tych stron, organizując chociażby Kongresy Dobrzyńian.

Stowarzyszenie Gmin Ziemi Dobrzyńskiej
ul. Szkolna 2, 87-610 Dobrzyń nad Wisłą
tel. +48 54 253 05 41
biuro.sgzd@gmail.com, www.sgzd.com